

Програма „Сигурност“

През 2017 г. усилията на Програма „Сигурност“ бяха съсредоточени в следните области:

- **Оценка на заплахите от трансгранична организирана престъпност.** Продължи работата по стратегическата оценка на заплахите, като бяха анализирани подробно три основни престъпни пазара: развитието на каналджийските операции в контекста на миграционната криза, финансовите аспекти на трафика на хора в ЕС и незаконната търговия с тютюневи изделия по балканския маршрут.
- **Мониторинг и противодействие на радикализацията и тероризма.** Бяха разработени два иновативни инструмента за мониторинг на рисковете от радикализация и оценка на екстремистките тенденции, които спечелиха признание в ЕС и бяха включени в каталога с добри практики на Мрежата за осведоменост по въпросите на радикализацията (Radicalisation Awareness Network – RAN). Програмата продължи да анализира най-новите тенденции в противодействието на радикализацията и тероризма, и да разработва политики и анализи в тази област, като проучване на факторите на уязвимост към насилствен екстремизъм в Йордания, изготвяне на менторска програма за противодействие на радикализацията в пробационните служби и затворите в 5 държави – членки на ЕС и анализ на връзката между престъпността и тероризма в 10 държави – членки на ЕС.
- **Гранична сигурност.** Завършено бе възложеното от ГД „Миграция и вътрешни работи“ изследване „Управление на границите и визи след 2020 г.: сценарии и последици“, което очертава предизвикателствата и приоритетите на граничната сигурност и визовата политика на ЕС, и ще подпомогне стратегическото планиране за следващата многогодишна финансова рамка на ЕК в областта на вътрешните работи.
- **Измерване на корупцията в частния сектор.** Програма „Сигурност“ взе участие в разработването на иновативни методи за измерване и наблюдение на корупцията сред бизнеса в ЕС, а именно – Барометъра на частната корупция, чието пилотно приложение осъществи в България. Това е един от малкото диагностични инструменти на равнище ЕС, който изследва различни аспекти на корупцията в частния сектор.
- **Подобряване управлението на частния охранителен сектор.** Анализирани бяха предизвикателствата пред доброто управление на частния охранителен сектор и ролята и отговорностите му в по-широката среда за сигурност. Програмата участва в регионално изследване на отчетността на частните охранителни фирми в Югоизточна Европа.

- **Управление на отнето незаконно придобито имущество.** С участието на Програмата бе разработена иновативна Система за управление на данни за отнето имущество – адаптируем софтуер за събиране, управление и автоматичен анализ на данни за конфискувано имущество, който ще улесни обмена на информация и ще повиши ефективността на управлението на отнето имущество в ЕС.

I. Оценка на заплахите от трансгранична организирана престъпност

През 2017 г. Програма „Сигурност“ продължи работата си в областта на мониторинга и оценката на ключови рискове и тенденции на трансграничната и местна организирана престъпност, като се фокусира върху цялостна стратегическа оценка на заплахите и подробен анализ на три престъпни пазара: каналджийство, трафик на хора и незаконната търговия с тютюневи изделия.

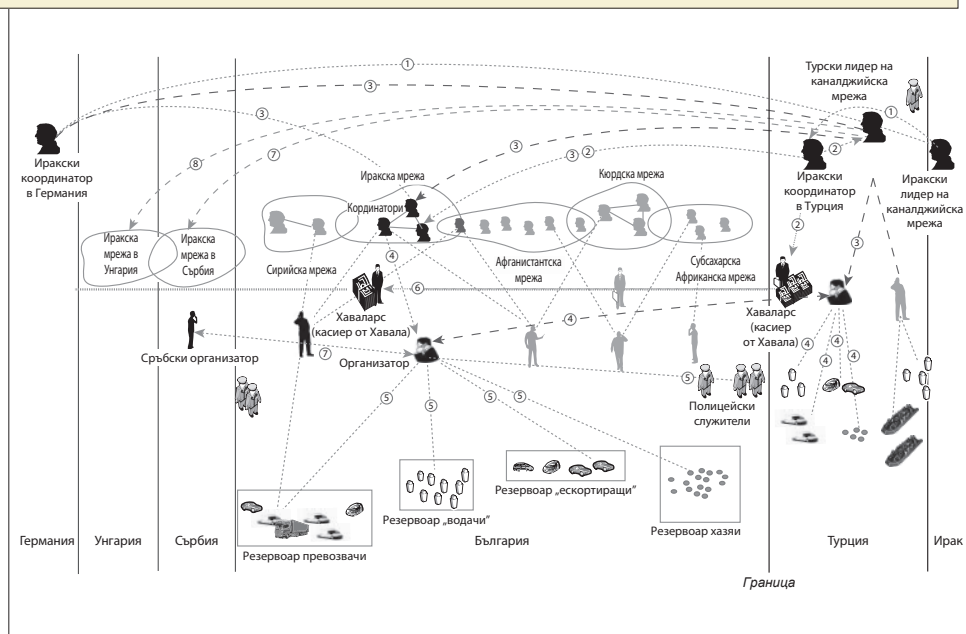
Адаптирането на международните престъпни мрежи към условията на започналата през 2013 г. миграционна криза в Европа и бързо развиващата се организация на каналджийските операции са основни теми на доклада „Трансгранична организирана престъпност: България и Норвегия в контекста на миграционната криза“, продукт на съвместно изследване на Центъра за изследване на демокрацията и Норвежкия полицейски колеж. То има за цел да анализира подробно ефектите на миграционната криза върху престъпните мрежи и пазари в България и Норвегия, да допринесе за разработването на по-адекватни подходи за противодействие на трансграничната престъпност и да укрепи сътрудничеството между правопридагащите органи на двете държави. Публикацията прави първия по рода си задълбочен преглед на каналджийските мрежи и операции в България от деветдесетте години на миналия



век до сега, както и на синергиите и разликите между това престъпление и други организирани престъпни дейности. Направен е и критичен анализ на закъснялата реакция на институциите спрямо развитието на каналджийските мрежи в апогея на миграционната криза в Европа, като са отбелязани конкретни недостатъци и са дадени препоръки за по-добре координирано и ефективно противодействие на явлението.

С цел подобряване на сътрудничеството между правоохранителните органи в тази област, Центърът за изследване на демокрацията и Норвежкия поли-

Структура на каналджийските мрежи, преминаващи през България, и организация на каналджийските операции



Конференция „Трансграничната организирана престъпност в контекста на миграционната криза“, София, 31 октомври 2017 г.



Участници от правоприлагащите органи на България и Норвегия по време на работното посещение в Осло, 9-10 октомври 2017 г.

дейски колеж организираха **работно посещение** в Осло на 9-10 октомври 2017 г. за обмяна на опит между полицейските органи на България и Норвегия, натоварени с противодействие на трафика на хора и каналджийството. Резултатите от съвместното изследване на двете организации бяха представени на международната конференция **„Трансграничната организирана престъпност в контекста на миграционната криза“**, проведена на 31 октомври 2017 г. в София. На събитието присъстваха представители на българските правоприлагачи и съдебни органи и на гражданското общество, както и дипломати от европейски страни и САЩ.

През 2017 г. Програма „Сигурност“ стартира няколко нови изследвания и инициативи, които надграждат

предишната ѝ работа в областта на организираната престъпност. След публикуването на първата **„Оценка на заплахите от организираната престъпност“** (ВОСТА) през 2012 г., през 2017 г. Центърът започна работа върху второ, независимо изследване, в рамките на което през следващите три години ще бъдат направени годишни оценки на 10 престъпни пазара, представляващи най-голяма заплаха. През януари 2017 г. стартира и инициативата **„Финансиране на организираната престъпност – фокус върху трафика на хора“**, която разширява диапазона на успешно завършеното през 2015 г. изследване **„Финансиране на организираната престъпност“**. Новият проект обхваща 10 държави от ЕС, за които се прави подробен анализ на финансовите аспекти на трафика на хора.

В областта на противодействието на трансграничната организирана престъпност е и инициативата „Незаконната търговия с тютюневи изделия и Балканският маршрут: преодоляване на институционалните слабости и корупцията“, която се изпълнява съвместно от Центъра за изследване на демокрацията, Университета в Тренто, румънския Център за обучение Syene и екип от водещи гръцки криминолози. Целта ѝ е да се разработят инструменти за оценка на ефективността и на риска от корупция сред правоприлагащите и данъчните органи в контекста на незаконната търговия с тютюневи изделия.

II. Противодействие на радикализацията и тероризма

Програма „Сигурност“ продължи си усилията си за осигуряване на емпирични данни, с чиято помощ по-адекватно да се анализират рисковете и процесите на радикализация в България и региона, и за разработване на практически, подпомагащи превенцията диагностични инструменти. Центърът разработи два иновативни инструмента за наблюдение и оценка на рисковете от радикализация и екстремизъм, които пряко отговарят на нуждите на правителствата, съответните институции и експертите в страните от Централна и Източна Европа, където все още предстои прилагането на всеобхватна политика за превенция и противодействие на радикализацията. В тези страни, а и в цяла Европа, надеждните инструменти за идентифициране на представляващи заплаха или податливи на радикализация лица и групи, които биха могли да са от полза за ефективна политика и противодействие, са малко на брой.

Публикацията „Мониторинг на рисковете от радикализация“ съдържа



практически насоки за индикаторите за риск и уязвимост, които позволяват на служителите от първа линия по-адекватно да идентифицират, разбират и оценяват признаците на риск от радикализация. Тя може да се използва като справочник от полицейските служители, социалните и образователните работници в България и страните от Централна и Източна Европа, които тепърва ще се запознават с явлението и ще се обучават как да му противодействат. Докладът е добра основа за развиване на механизми за ранно предупреждение в България.

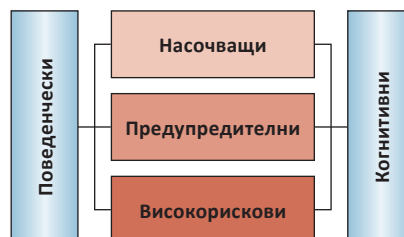
Публикацията „Ситуационна оценка на тенденциите в екстремизма“ от своя страна предлага надежден механизъм за мониторинг и оценка на текущото състояние и тенденциите в развитието на свързаните с екстремизма прояви и действащи лица, и е инструмент за систематично събиране и анализ на статистически дан-



ни от страна на правоприлагащите органи с цел изготвяне на ежегодни ситуационни доклади за разпространението, естеството и тенденциите на заплахите от екстремизъм и насилствен радикализъм. Методологията е тествана в България, Чехия и Гърция, и е доказала приложимостта си в различен национален контекст.

Надеждните и практични диагностични инструменти, отчитащи различните равнища на заплахата от радикализация, фактори на уязвимост и рискови групи, са съществена необходимост при разработването на обща политика за превенция и противодействие на явлението. С цел подпомагане формирането на такава стратегическа политика, в *CSD Policy Brief No. 68: Мониторинг на радикализацията и екстремизма* Центърът за изследване на демокрацията предлага интегриран подход за наблюдение и оценка на рисковите фактори и тенденции.

Структура на индикаторите за риск и уязвимост



Двата диагностични инструмента бяха представени на национално равнище и обсъдени със служители от правоприлагащите и разузнавателни органи, и с експерти по темата на кръглата маса „Рискове от радикализация и екстремизъм в България: към по-ефективни инструменти за извършване на диагностика и оценка“, проведена на 28 февруари 2017 г. в Академията на Министерството на вътрешните работи. Те надграждат предходната работа на Центъра за изследване на демокрацията по *Стратегията за противодействие на радикализацията и тероризма (2015 – 2020 г.)*, предоставяйки на институциите необходимите, базирани на доказателства и практични инструменти за постигане на стратегическа превенция на радикализацията.

Инструментите за мониторинг получиха висока оценка от страна на европейските институции, неправителствени организации, практики и международни научни експерти по време на кръглата маса „Мониторинг на радикализацията в Централна и Югоизточна Европа: практически инструменти за оценка на риска в подкрепа на по-ефективни политики в ЕС“, проведена на 23 февруари 2017 г. в Брюксел съвместно с Центъра за ев-



Кръгла маса „Рискове от радикализация и екстремизъм в България: към по-ефективни инструменти за извършване на диагностика и оценка“, София, 28 февруари 2017 г.

ропейска политика. В резултат на това двата инструмента бяха включени в [каталога с добри практики](#) на Мрежата за осведоменост по въпросите на радикализацията (Radicalisation Awareness Network – RAN).



В продължение на успешното си сътрудничество с Мрежата за осведоменост по въпросите на радикализацията (Radicalisation Awareness Network – RAN), на 17 януари 2017 г. Програма „Сигурност“ организира и бе домакин на [работно посещение на мрежата RAN](#) в София, посветено

на предизвикателствата в превенцията на радикализацията с фокус върху тези държави – членки на ЕС, които са в началните етапи на разработване на програми и мерки за борба с радикализацията. Освен делегацията от Мрежата за осведоменост по въпросите на радикализацията, в срещата участваха представители на източноевропейски неправителствени организации и служители от полицията, здравеопазването, социалния и образователния сектор, ангажирани в борбата с радикализацията, както и представители на ключови български институции като Държавната агенция за национална сигурност, Министерството на вътрешните работи и администрацията на затворите.

Центърът за изследване на демокрацията продължи да се занимава с



Александра Антониадис, ръководител на сектор „Борба с тероризма и превенция на радикализацията“, Генерална дирекция „Миграция и вътрешни работи“, Европейска комисия и Гюнтер Саблатниг, съветник при Координатора на ЕС за борбата с тероризма по време на кръглата маса в Брюксел, 23 февруари 2017 г.

новаторски изследвания и политики в областта на противодействието на радикализацията и тероризма в и извън ЕС, като се включи в проучване на проявите на насилствен екстремизъм в Йордания, в изготвянето на менторска програма за противодействие на радикализацията в пробационните служби и затворите в 5 държави – членки на ЕС и в анализ на връзката между престъпността и тероризма в 10 държави – членки на ЕС.

III. Гранична сигурност

Центърът за изследване на демокрацията запази водещата си роля на организация, разработваща и оценяваща европейските програми за подобря-

ване на граничния контрол и миграционната политика на ЕС. През 2017 г. Центърът координира възложеното от ГД „Миграция и вътрешни работи“ изследване „Управление на границите и визи след 2020 г.: сценарии и последици“, което очертава предизвикателствата и приоритетите на граничната сигурност на ЕС. Целта на анализа бе да се изготвят препоръки за политическите и финансови приоритети през следващата многогодишна финансова рамка на ЕК в областта на управлението на границите и общата визова политика.

Изследването бе съсредоточено в няколко основни области на несигурност: динамиката на миграционния натиск, равнището на сътрудничество

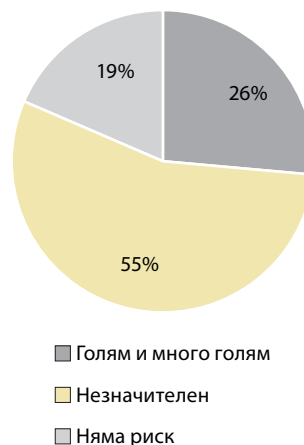
между държавите членки като цяло и в частност в сферата на граничното управление, новите тенденции на пътникопотока към ЕС и общата визова политика, и евентуалните последици от технологичните иновации. Всеки от разработените сценарии е съобразен с конкретен политически контекст, в който се разглеждат възможните бъдещи събития, както в рамките на ЕС, така и в отношенията на Съюза с трети страни. По този начин бе очертана общата рамка на възможни бъдещи сценарии, зависещи от тези сфери на несигурност, и те бяха оценени с оглед на необходимото стратегическо планиране и финансиране в областта на вътрешните работи.

IV. Измерване на корупцията в частния сектор

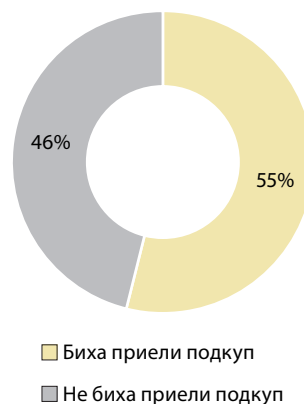
Корупцията възпрепятства достъпа на фирмите до пазара и техния растеж. Както бизнеса, така и правителствата имат силна необходимост от устойчиви политики за противодействие на корупцията в частния сектор. Ефективна политика обаче може да се разработи само при наличието на качествена информация за равнището и разпространението на корупцията.

Центърът за изследване на демокрацията продължи усилията си за създаване на иновативни методи за измерване и наблюдение на корупцията, като се включи в разработването на **Барометъра на частната корупция** в сътрудничество с Университета в Тренто, Университета „Крал Хуан Карлос“ и немското сдружение „Мафия? Не, благодаря!“. Целта на инициативата е да се изработи сравнителен модул на виктимизацията сред бизнеса, с чиято помощ да се достигне до по-надеждни индикатори и статистически данни в ЕС.

Оценка на риска от корупция в частния сектор



Податливост на корупция в частния сектор



Барометърът бе приложен пилотно в България, Италия, Испания и Германия, което позволи сравнително измерване на обективното (реални случаи на корупция) и субективно

(възприятия за корупцията) равнище на корупцията сред частния бизнес в държавите членки. Проучването сред българските фирми показва, че незаконните сделки са сравнително широко разпространени: едва около 19 % от компаниите смятат, че няма риск от корупция в междуфирмените отношения, а около 26 % от тях оценяват риска като „висок“ и „много висок“. Този вид корупция е широко разпространен, като механизмите за контрол над нея са слаби – повече от половината от служителите в частни фирми са склонни да вземат подкуп.

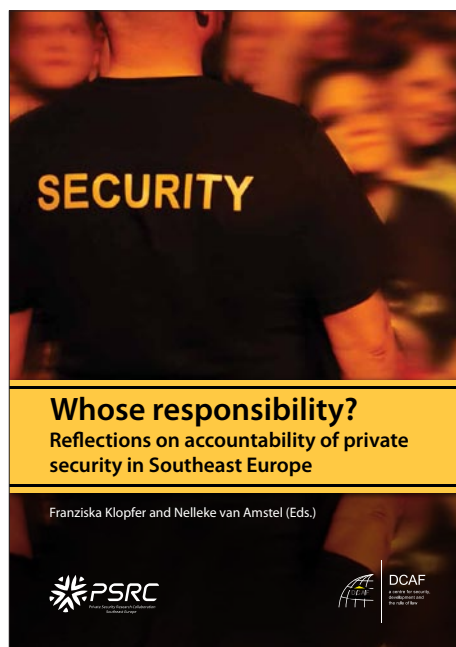
Чрез това проучване бяха оценени степента и естеството на корупционния натиск върху бизнеса в България, най-разпространените корупционни практики в частния сектор, ефекта им върху годишния доход на фирмите и ефективността на някои антикорупционни мерки.

V. Подобряване управлението на частния охранителен сектор

Сред важните теми в областта на сигурността в България продължават да бъдат предизвикателствата и възможностите в частния охранителен сектор. В резултат на натиска за реформи, през юни 2017 г. бе приет нов закон за частната охранителна дейност. Макар това да е стъпка в правилна посока, в нормативно отношение има още много какво да се желае, особено в областта на лицензирането на частните охранителни фирми и регулирането на публично-частните партньорства в сектора. Програма „Сигурност“ работи по тази проблематика като част от [Изследователска мрежа за сътрудничество в областта на частната охранителна дейност в Югоизточна Европа](#) към женевския Център за демократичен контрол върху въоръжените сили.



Експерти на Центъра участваха в изготвянето на регионалния доклад по темата *Whose responsibility? Reflections on accountability of private security in Southeast Europe*, публикуван през юни 2017 г. В него подробно се анализират причините за липсата на отчетност в частния охранителен сектор в България и се прави критичен преглед на законодателството в тази област, като се визират разпоредбите, засягащи частните охранителни фирми, и влиянието им върху ролята и отговорностите на тези фирми в сектора за сигурност в страната. Докладът обръща внимание и на капацитета на контролните органи за надзор върху частните охранителни компании, и на



въздействието на цялостната политическа и социална среда върху тяхната (не)ефективност.

Програма „Сигурност“ продължи участието си в публичния дебат относно ролята на частния охранителен сектор в националната и регионална сигурност и относно демократичното управление на сектора. На 19 октомври 2017 г. експерти от Центъра за изследване на демокрацията участваха в четвъртата национална конференция на Българска асоциация „Корпоративна сигурност“ (БАКС). Усилията на Програма „Сигурност“, свързани с частния охранителен сектор, получиха признание чрез подписването на партньорско споразумение между Центъра за изследване на демокрацията и БАКС.

VI. Подобряване управлението на отнето незаконно придобито имущество

През последните години държавите – членки на ЕС осъзнават необходимостта от изчерпателна информация за имуществото на закононарушителите за ефективното противодействие не само на организираната, но и на всички видове престъпна дейност. Това изисква не само да се проследява придобито чрез престъпна дейност имущество, но и да се отнема, управлява и конфискува това имущество, съгласно окончателното съдебно решение, за да се осъществи до край наказателното правораздаване.

Отнемането и управлението на незаконно придобито имущество е от не по-малко политическо значение в България, особено във връзка с усилията на правителството да противодейства на политическата корупция. Програма „Сигурност“ следи отблизо тенденциите в тази област и си сътрудничи с Комисията за отнемане на незаконно придобито имущество (КОНПИ). Съвместно с Университета в Тренто, Програмата разработи и тества в избрани държави членки иновативна Система за управление на данни за отнето имущество (прототип PAYBACK DMS). PAYBACK DMS е адаптируем софтуер за събиране, управление и автоматичен анализ на данни за конфискувано имущество, приложим в различен национален контекст в ЕС и с многоезичен интерфейс. Очаква се използването му да окаже положителен ефект върху работата на КОНПИ, най-вече по отношение на международното сътрудничество и обмена на информация.

На 16 септември 2017 г. експерти от Програма „Сигурност“ представиха българския опит в отнемането и управлението на имущество, придобито от престъпна дейност, чрез приложение на специализиран софтуер на седемнадесетата годишна [Конференция на Европейската асоциация по криминология \(EuroCrim\)](#) в Кардиф, Великобритания.